

中华文化经典基础教育读本(十)

tōn shū xuǎn

《通书》选

jìn sī lù xuǎn

《近思录》选

中华孔子学会组编

蒋庆选编

高等教育出版社

图书在版编目 (CIP) 数据

《通书》选、《近思录》选 蒋庆选编; 中华孔子学
会组编. —北京: 高等教育出版社, 2004. 4
(中华文化经典基础教育读本; 10)
ISBN 7 - 04 - 015396 - 3

. 通... . 蒋... 中... . 汉语拼音 - 儿童
读物 . H125.4

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2004)第 026948 号

策划编辑 张 芸 责任编辑 兰 溪 封面设计 牛 牛 责任绘图 王 琪
版式设计 王 莹 责任校对 朱惠芳 责任印制

出版行 高等教育出版社
社 址 北京市西城区德外大街4号
邮政编码 100011
总 机 010 - 82028899

购书热线 010 - 64054588
免费咨询 800 - 810 - 0598
网 址 [http: www.hep.edu.cn](http://www.hep.edu.cn)
[http: www.hep.com.cn](http://www.hep.com.cn)

经 销 新华书店北京发行所
印 刷

开 本 787× 1092 1 16
印 张 6
字 数 70 000

版 次 年 月第 1 版
印 次 年 月第 次印刷
定 价 9.00 元

本书如有缺页、倒页、脱页等质量问题, 请到所购图书销售部门联系调换。

版权所有 侵权必究

目 录

《通书》选	(五)
胡五峰序	(五)
《近思录》选	(二九)
朱子序	(二九)
《二程遗书》选	(七)
《象山全集》选	(七五)
后记	(八)

通书选

《通书》古本线装书影

t n sh xu n
《通 书》选

第 1 课

hú w f n xù
胡 五 峰 序

t n sh s i sh í zh n zh u z zh su sh ù
《通书》四十章，周子之所述

y yu è ru ò j k n z sh ù s n w zh
也。粤若稽古，孔子述三五之

d ào l i b i w án j i sh i zh f m èn k sh i p i
道，立百王继世之法。孟轲氏辟

y án mò tu m án k n z zh z é y w é w àn sh i
杨墨，推明孔子之泽，以为万世

b ù zh n r én w è m èn z n b ù z ā y xi à j n
不斩，人谓孟子功不在禹下。今

zh u z q ch é sh i xi n d i y q i n b ù chu án
周子启程氏兄弟~以千古不传

zh mi ào q í n à z à k n m èn zh j i n y r én
之妙，其功盖在孔孟之间矣。人

jiàn qí shū zhī yuē yě , ér bù zhī qí dào zhī dà

见其书之约也，而不知其道之大

yě ; jiàn qí wén zhī zhì yě , ér bù zhī qí yì

也；见其文之质也，而不知其义

zhī jīng yě ; jiàn qí yán zhī dàn yě , ér bù zhī

之精也；见其言之淡也，而不知

qí wèi zhī cháng yě 。 cǐ shū jī fā duān yǐ shì

其味之长也。此书皆发端以示

rén zhě , yuè dù zhū zǐ , zhí yǔ 《 yì 》、

人者，越度诸子，直与《易》、

《 shū 》、《 shī 》、《 chūn qiū 》、《 yǔ 》、

《书》、《诗》、《春秋》、《语》、

mèng 》, tóng liú hū tiān xià yě !

《孟》, 同流乎天下也!

第2课

lián xī xiān shēng yuē : “ chéng zhě , shèng rén

濂溪先生曰：“诚者，圣人

zhī běn 。 ‘ dà cāi qián yuán , wàn wù zī shǐ ’ ,

之本。‘大哉乾元，万物资始’，

chéng zhī yuán yě 。 ‘ qián dào biàn huà , gè zhèng xìng

诚之源也。‘乾道变化，各正性

mìng ’ , chéng sī lì yān 。 chún cuì zhì shàn zhě

命’，诚斯立焉。纯粹至善者

yě 。 gù yuē : ‘ yī yīn yī yáng zhī wèi dào , jì

也。故曰：‘一阴一阳之谓道，继

zh zh sh àn y ch é n zh zh x ò n y yu án h n
 之者善也，成之者性也。’元亨，
 ch é n zh t n l ò zh n ch é n zh f ù dà z i
 诚之通；利贞，诚之复。大哉
 y ò y x ò m ò zh yu án h
 《易》也，性命之源乎！”

第3课

li án x xi n sh n yu sh è n ch é n é y
 濂溪先生曰：“圣，诚而已
 y ch é n w ch án zh b n b i x ò n zh yu án
 矣。诚，五常之本，百行之原
 y j ò wú é d ò n y u zh ò zh è n é m ò n dá
 也。静无而动有，至正而明达
 y w ch án b i x ò n f i ch é n f i y xi é à n
 也。五常百行，非诚非也，邪暗
 s è y ù ch é n z é wú sh ò y zh ò y ò é
 塞也。故诚则无事矣。至易而
 x ò n án u é qu è wú n án y n ù yu y
 行难，果而确，无难焉。故曰‘一
 r ò k è j f ù l t i n xi à u r é n y n
 日克己复礼，天下归仁焉’。”

li án x xi n sh n yu ch é n wú wé j sh àn
 濂溪先生曰：“诚无为，几善
 è è x ò y n n y n zh wě sh è n f ù y n
 恶。……性焉安焉之谓圣，复焉

zhí y n zh wè xián f w i bù k jiàn ch n zh u
 执焉之谓贤，发微不可见、充周
 bù k qián zh wè shén
 不可穷之谓神。”

第4课

lián x xi n sh n yu jì rán bù dòng zh
 濂溪先生曰：“寂然不动者，
 chéng y n é suì t n zh shén y dòng é wè
 诚也；感而遂通者，神也；动而未
 xíng y u wú zh ji n zh j y chéng j n ù
 形、有无之间者，几也。诚精故
 míng shén y n ù miào j w i ù y u chéng
 明，神应故妙，几微故幽。诚、
 shén j yu shèi rén
 神、几曰圣人。”

lián x xi n sh n yu dòng é zhèng yu dào
 濂溪先生曰：“动而正曰道。
 yòng é hé yu dé f i rén f i yì f i
 用而和曰德。匪非仁，匪非义，匪非
 l f i zhì f i xìn x xié y xié dòng
 礼，匪非智，匪非信，悉邪也。邪动，
 r y shèi y n hǎ y ù j n z shèn
 辱也；甚焉，害也。故君子慎
 dòng
 动。”

第5课

lián x xi n sh n yu sh èn rén zh dào rén
 濂溪先生曰：“圣人之道，仁
 yì zh n zh èn é y y sh u zh u ì xín zh
 义中正而已矣。守之贵，行之
 lì kuò zh pè ti n dì q bù yì jì n q
 利，廓之配天地。岂不易简！岂
 wé nán zh bù sh u bù xí bù kuò r
 为难知！不守不行不廓尔。”

lián x xi n sh n yu wé zh n y
 濂溪先生曰：“……惟中也
 zh hé y zh èn jié y ti n xi à zh dá dào
 者，和也，中节也，天下之达道
 y sh èn rén zh sh ì y ù sh èn rén lì jiào
 也，圣人之事也。故圣人立教，
 b rén zì yì qí è zì zh ì qí zh n é zh
 俾人自易其恶，自至其中而止
 y ù xi n jué jué hò jué àn zh qiú yú
 矣。故先觉觉后觉，暗者求于
 mán é sh dào lì y sh dào lì zé sh àn
 明，而师道立矣。师道立，则善
 rén du sh àn rén du zé cháo tíng zh èn é ti n
 人多；善人多，则朝廷正 ~ 而天
 xi à zh ì y
 下治矣。”

第6课

lián x xi n sh n yu h ó n f à n yu

濂溪先生曰：“《洪范》曰：

s yu ru ì ru ì zu ò sh è n wú s b n y

‘思曰睿，睿作圣。’无思，本也；

s t n y ò n y j d ò n yú c ch é n d ò n yú

思通，用也。几动于此，诚动于

b wú s é wú bù t n w é sh è n r é n bù

彼。无思而无不通，为圣人。不

s z é bù n é n t n w i bù ru ì z é bù n é n wú

思，则不能通微；不睿，则不能无

bù t n sh ì z é wú bù t n sh n yú t n w i

不通。是则无不通 ~ 生于通微，

t n w i sh n yú s ù s zh sh è n n zh

通微生于思。故思者，圣功之

b n é jí xi n zh j y y ì

本，而吉凶之几也。……《易》

yu j n z ji à n j é zu ò bù s ì zh n

曰：‘君子见几而作，不俟终

r ì y ò n yu zh j q í sh é n h

日。’又曰：‘知几，其神乎！’”

第7课

lián x xi n sh n yu sh è n x ti n xi án x

濂溪先生曰：“圣希天，贤希

sh è sh ì x xi án y yn y án yu n dà xi án
 圣，士希贤。伊尹、颜渊，大贤
 y y yn ch qí j n bù wé yáo sh ùn y
 也。伊尹耻其君不为尧、舜，一
 f bù dé qí su ruò tà yú sh ì y án yu n bù
 夫不得其所，若挞于市。颜渊不
 qi n n ù bù è uò s n yu è bù wé rén zh ì
 迁怒，不贰过，三月不违仁。志
 y yn zh su zh ì xu é y án z zh su xu é u ò
 伊尹之所志，学颜子之所学，过
 zé sh è jí zé xi án bù jí zé yì bù sh yú
 则圣，及则贤，不及则亦不失于
 l ì m í
 令名。”

第8课

li án x xi n sh n yu ti n y y án sh n w àn
 濂溪先生曰：“天以阳生万
 wù y yn ch é w àn wù sh n rén y ch é
 物，以阴成万物。生，仁也；成，
 yì y ù sh è rén z à sh àn y rén yù w àn
 义也。故圣人在上，以仁育万
 wù y yì zh è w àn m í ti n dào x í é w àn wù
 物，以义正万民。天道行而万物
 sh ùn sh è dé xi é w àn m í hu à dà sh ùn dà
 顺，圣德修而万民化。大顺大

hu à bù ji àn q í j mò zh q í r án zh w è sh én
 化，不见其迹，莫知其然之谓神。

ù ti n xi à zh zh òn b n z à y r én d ào q yu n
 故天下之众，本在一人，道岂远
 h z i sh ù q du h z i
 乎哉！术岂多乎哉！”

第9课

li án x xi n sh n yu sh í sh ì zh y ì r én
 濂溪先生曰：“十室之邑，人
 r én tí r é ji ào qi bù jí ku àn ti n xi à zh
 人提耳而教，且不及，况天下之
 u n zh ào m ín zh zh òn z i yu ch ún q í x n é
 广，兆民之众哉！曰：纯其心而
 y y r én y ì l zh ì s ì zh d òn j òn
 已矣。仁、义、礼、智四者，动静、
 y án m ào sh ì t n wú w é zh w è ch ún x n ch ún z é
 言貌、视听无违之谓纯。心纯则
 xi án c á f xi án c á f z é ti n xi à zh ì ch ún x n
 贤才辅，贤才辅则天下治。纯心
 y ào y y òn xi án jí y n
 要矣！用贤急焉！”

第10课

li án x xi n sh n yu l l y yu è
 濂溪先生曰：“礼，理也；乐，

hé y y n y án l é h òu hé j n j n ch én
 和也。阴阳理而后和。君君臣
 ch én f ù f ù z z x i n x i n d ì d ì f f f ù
 臣，父父子子，兄兄弟弟，夫夫妇
 f ù w àn w ù è dé q í l r án h òu hé ù
 妇，万物各得其理，然后和。故
 l x i n é y u è h òu
 礼先而乐后。”

li án x x i n sh n y u sh í sh èn sh àn y
 濂溪先生曰：“实胜，善也；
 m ín sh èn ch y ù j n z j òn dé x i y è
 名胜，耻也。故君子进德修业，
 z z bù x w ù sh í sh èn y dé y è y u w è
 孳孳不息，务实胜也。德业有未
 zh ù z é k n k n r án w è r én zh y u n ch y
 著，则恐恐然畏人知，远耻也。
 x i o r én z é w i é y ù j n z r ì x i x i o
 小人则伪而已！故君子日休，小
 r én r ì y u
 人日忧。”

第11课

li án x x i n sh n y u d òn é w ú j òn j òn
 濂溪先生曰：“动而无静，静
 é w ú d òn w ù y d òn é w ú d òn j òn é
 而无动，物也。动而无动，静而

wú jìng shén yě dòng ér wú dòng jìng ér wú
 无静，神也。动而无动，静而无
 jìng fēi bù dòng bù jìng yě wù zé bù tōng
 静，非不动不静也。物则不通，
 shén miào wàn wù shuǐ yīn gēn yáng huǒ yáng gēn
 神妙万物。水阴根阳，火阳根
 yīn wǔ xíng yīn yáng yīn yáng tài jí sì shí
 阴。五行阴阳，阴阳太极。四时
 yùn xíng wàn wù zhōng shǐ hùn xū pì xū qí
 运行，万物终始。混兮辟兮！其
 wú qióng xū
 无穷兮！”

第12课

lián xī xiān shēng yuē gǔ zhě shèng wáng
 濂溪先生曰：“古者，圣王
 zhì lǐ fā xiū jiào huà sān wǎng zhèng jiǔ tíng
 制礼法，修教化，三纲正，九畴
 xù bǎi xìng dà tài hé wàn wù xiǎn ruò nǎi zuò
 叙，百姓大太和，万物咸若。乃作
 yuè yǐ xuān bā fēng zhī qì yǐ píng tiān xià zhī
 乐，以宣八风之气，以平天下之
 qíng gù lè shēng dàn ér bù shāng hé ér bù
 情。故乐声淡而不伤，和而不
 yín rù qí ěr gǎn qí xīn mò bù dàn qi
 淫。入其耳，感其心，莫不淡且

hé y n dàn zé yù x n p í hé zé zào x n
 和焉。淡则欲心平，和则躁心
 sh ì y u r óu p í zh n dé zh sh è y ti n xi à
 释。优柔平中，德之盛也。天下
 hu à ch én zh ì zh zh ì y sh ì w è dào p è ti n
 化成，治之至也。是谓道配天
 dì zh jí y
 地，古之极也！

第13课

hòu sh ì l f bù xi zh èn x í k w n
 “后世礼法不修，政刑苛紊，
 zòn yù bà dù xi à m ín kùn k w è yu è bù
 纵欲败度，下民困苦。谓古乐不
 zú t n y dǎ bi àn x n sh n y o y ín chóu yu àn d o
 足听也，代变新声，妖淫愁怨，导
 yù z n b i bù né n zì zh ù y u z é j n q ì
 欲增悲，不能自止。故有贼君弃
 fù q n sh n bǎ lún bù k jìn zh y
 父，轻生败伦，不可禁者矣。

w h yu è zh y p í x n j n
 “呜呼！乐者，古以平心，今
 y zhù yù y xu n hu à j n y zh n yu àn
 以助欲；古以宣化，今以长怨。
 bù fù l bù bi àn j n yu è é yù zh ì zh ì
 不复古礼，不变今乐，而欲至治

zh yu n y
者，远矣！”

第14课

lián x xi n sh n yu yán z y d n s i
濂溪先生曰：“颜子一簞食，
y piáo y n zǎ l à xi àn rén bù k n qí y u é
一瓢饮，在陋巷，人不堪其忧，而
bù i qí lè fú fù u i rén su à y
不改其乐。夫富贵，人所爱也，
yán z bù à bù qiú é lè h pín zh dú
颜子不爱不求，而乐乎贫者，独
hé xn z i tì n dì jì n y u zh ì u ì zh ì fù
何心哉？天地间，有至贵至富，
k à k qiú é yì h b zh jiàn qí dà
可爱可求，而异乎彼者，见其大
é wàn qí xi o y n r jiàn qí dà zé xn tà
而忘其小焉尔。见其大则心泰，
xn tà zé wú bù zú wú bù zú zé fù u i pín
心泰则无不足，无不足则富贵贫
jiàn ch zh y y ch zh y zé n én huà
贱，处之一也。处之一，则能化
é qí ù yán z yà shèn
而齐，故颜子亚圣。”

第15课

lián x xi n sh n yu ti n dì jì n zh ì z n
 濂溪先生曰：“天地间，至尊
 zh dào zh ì u ì zh dé é y y zh ì nán dé
 者道，至贵者德而已矣。至难得
 zh rén rén é zh ì nán dé zh dào dé y u yú
 者人，人而至难得者，道德有于
 sh n é y y qiú rén zh ì nán dé zh y u yú
 身而已矣。求人至难得者有于
 sh n f i sh y u zé bù k dé y y
 身，非师友，则不可得也已！”

lián x xi n sh n yu dào yì zh sh n y u
 濂溪先生曰：“道义者，身有
 zh zé u ì qì z n rén sh n é mén zh n wú sh
 之则贵且尊。人生而蒙，长无师
 y u zé yú shì dào yì yóu sh y u y u zh é
 友则愚。是道义由师友有之，而
 dé u ì qì z n qí yì bù yì zhòn h qí jù
 得贵且尊，其义不亦重乎！其聚
 bù yì lè h
 不亦乐乎！”

第16课

lián x xi n sh n yu zhòn yóu x wén uò
 濂溪先生曰：“仲由喜闻过，